

Utbildningsnämnden

Utbildningsdepartementet
U2024/00585**Yttrande över betänkandet Växla yrke som vuxen - en reformerad vuxenutbildning och en ny yrkesskola för vuxna (SOU 2024:16)**

Ljusdals kommun har beretts möjlighet att i ett remissvar yttra sig över betänkandet SOU 2024:16 *Växla yrke som vuxen - en reformerad vuxenutbildning och en ny yrkesskola för vuxna*.

Sammanfattning

Ljusdals kommun ställer sig positiv till förslagen i utredningen.

Förslaget om yrkesskola blir ett värdefullt tillskott inom gymnasial yrkesutbildning för vuxna. Förslaget främjar möjligheten för arbetsgivare att påverka vilka utbildningar som erbjuds baserat på specifika kompetensbehov. Dock uttrycker kommunen en oro för att landsbygdskommuner kan få svårt att erbjuda ett brett utbud av utbildningar, vilket kan leda till en centralisering av yrkesskolorna kring större städer. Detta riskerar att påverka likvärdigheten i utbildningstillgången nationellt. Kommunen välkomnar möjligheten att anta yrkesväxlare, men ställer sig också frågande till hur detta påverkar utbildningsmöjligheterna för personer som står längst från arbetsmarknaden och som har behov av branschnära yrkesutbildning på en lägre nivå.

Förslaget om ett treårigt grundanslag, baserat på antalet medborgare över 17 år, samt möjligheten att årligen söka tilläggsanslag om grundanslaget inte täcker den planerade utbildningsvolymen, ses som mycket positivt. Ljusdals kommun uppskattar en mer långsiktig och stabil finansieringsmodell över tre år. Kommunen vill dock understryka att de föreslagna förändringarna inte får försämra finansieringen av yrkesutbildning i kommuner med hög arbetslöshet och låg utbildningsnivå. Det är av yttersta vikt att dessa kommuner fortsatt får tillräckliga resurser för att kunna erbjuda adekvat yrkesutbildning och därmed främja arbetsmarknadsintegration och kompetensutveckling.

Ljusdals kommun stöder utredningens förslag om att stärka stödet till elever inom Komvux genom kartläggning och dokumentation av stödbehov samt krav på tillgång till specialpedagogisk kompetens. Dessa åtgärder bidrar till att säkerställa att alla elever får de bästa förutsättningarna att lyckas med sina studier.

Förslag om ny yrkesskola

Ljusdals kommun anser att arbetsgivarnas behov är det viktigaste underlaget när Komvux yrkesutbildningar utformas. Sammantaget ställer sig kommunen positiv till förslaget om inrättandet av yrkesskolor. Yrkesskolan kommer att bli ett ytterligare verktyg inom den gymnasiala yrkesutbildningen för vuxna, och möjligheten för arbetsgivare med specifika kompetensbehov att påverka vilka utbildningar som etableras kan leda till ett ökat engagemang från arbetsgivarnas sida, vilket ses som positivt. Dock finns det risker med en statligt finansierad yrkesskola som inte är en del av Komvux, då detta kan leda till konkurrens med Komvux om elever och lärare.

En yrkesskola som riktar sig till elever som yrkesväxlar eller som har avslutat grundskolan och är på gymnasial nivå kan leda till en förskjutning av elevgrupper. En konsekvens kan bli att Komvux yrkesutbildningar får färre karriärväxlare och en större del av elever i behov av stöd och utbildning på en lägre nivå.

Det finns även en risk att utbildningsanordnare väljer att inte etablera yrkesskolor i områden med färre invånare, med ett mindre elevunderlag. Detta kan leda till att utbildningsutbudet nationellt inte blir likvärdigt, med stora skillnader i olika områdens förutsättningar. Särskilt svårt kan det bli att bedriva yrkesskolor i landsbygds- och glesbygdskommuner, på grund av kompetensbrist.

Sammanfattningsvis ser Ljusdals kommun fördelar med förslaget, men vill samtidigt betona de potentiella nackdelarna som kan påverka likvärdigheten i utbildningstillgången och möjligheten att bedriva utbildning i mindre befolkade områden.

Från ansökan till antagning i Komvux

Ljusdals kommun konstaterar att det idag finns begränsningar för möjligheterna att yrkesväxla för individer som redan har en gymnasial utbildning, då dessa inte är prioriterade i antagningsreglerna till Komvux. Vid urval ska företräde, i enlighet med nedanstående prioritetsordning, ges till den sökande som har störst behov av utbildning:

1. Den sökande som önskar fullfölja påbörjade studier enligt en individuell studieplan.
2. Den sökande som inte har uppnått kraven för en gymnasieexamen eller genomgått motsvarande utbildning.
3. Den sökande som är eller riskerar att bli arbetslös.
4. Den sökande som behöver utbildningen för pågående yrkesverksamhet.
5. Den sökande som behöver utbildningen för ett planerat yrkesval.

(Dessa prioriteringar är fastställda enligt 20 kapitlet 2, 19–19 b och 22–23 §§ skollagen samt 3 kapitlet 7 § förordningen om vuxenutbildning).

När antalet utbildningsplatser är begränsade, går platserna till prioriteringsgrupperna 1 och 2. Detta medför att personer som önskar yrkesväxla ofta nekas utbildningsplats, vilket ur arbetsgivarperspektiv kan innebära att många potentiellt lämpliga framtida medarbetare inte får möjlighet att utbilda sig för branscher och yrken med kompetensbrist.

Utredningen föreslår undantag från de ovan nämnda antagningsreglerna för tre utbildningsformer: den nya yrkesskolan, den reformerade lärlingsutbildningen samt vid särskilda utbildningar i samband med större företagsetableringar. Ljusdals kommun välkomnar dessa möjligheter att öppna upp för att även anta yrkesväxlare till utbildningar med högt söktryck.

Vidare föreslår utredningen att antagning, när det är relevant, ska ske till en hel sammanhållen yrkesutbildning istället för till varje ingående kurs separat. Kommunen bedömer att detta är positivt.

Ett mer långsiktigt och flexibelt statsbidrag för yrkesutbildningar inom Komvux

Utredningen föreslår en ny förordning om statsbidrag för yrkesutbildning inom kommunal vuxenutbildning, vilken ska träda i kraft den 1 juli 2025 och tillämpas för första gången inför statsbidragsåret 2026.

Nuvarande statsbidragssystem inom kommunal yrkesvux är arbetskrävande och kortsiktigt. Kommunerna ansöker årligen om medel inom flera olika potter och det saknas flexibilitet att omfördela bidrag mellan pottorna när arbetsgivarnas kompetensbehov eller söktrycket förändras. Det nya förslaget innebär ett generellt treårigt grundanslag, baserat på antalet medborgare över 17 år (med årliga avrop), samt en möjlighet att årligen ansöka om tilläggsanslag om grundanslaget inte räcker för den planerade utbildningsvolymen. Ljusdals kommun ser positivt på denna mer långsiktiga hantering. Det är även positivt att många låsta potter föreslås avskaffas, vilket möjliggör en ökad flexibilitet vid förändringar i söktrycket. Förslaget om grundbidrag per medborgare tar dock ingen hänsyn till behovet av vuxenutbildning i respektive kommun. I kommuner med högre andel arbetsökande och lägre utbildningsnivå, är behovet av Komvux yrkesutbildningar större än i andra kommuner. Risken är att kommuner med större behov av vuxenutbildning måste förlita sig på det ettåriga tilläggsbidraget, vilket underminerar den långsiktighet som utredningen syftar till.

I det befintliga systemet ställs krav på medfinansiering av statsbidrag endast i potten Yrkesvux (en av fem potter). I det nya förslaget ska hela det treåriga generella bidraget medfinansieras med 30%. Hur detta sammantaget kommer att påverka kommuner med olika förutsättningar är oklart. För kommuner med en hög andel lärlings- eller kombinationsutbildningar kommer förändringen att bli mer kostsam, då dessa utbildningar idag inte behöver medfinansieras.

Ljusdals kommun vill poängtera att förändringarna i utredningen inte får försämra finansieringen av yrkesutbildning i kommuner med hög arbetslöshet och låg utbildningsnivå.

En reformerad lärlingsutbildning för vuxna

Ljusdals kommun ställer sig positiv till förslaget om en reformerad lärlingsutbildning för vuxna, som syftar till att göra konceptet mer attraktivt för både arbetsgivare och elever. Förslaget öppnar upp för yrkesväxlare och ger arbetsgivarna möjlighet att välja elever. Vid antagning föreslås att lärlingsutbildning inom Komvux undantas från bestämmelserna om prioritering i skollagen. Istället ska urvalsreglerna utformas med utgångspunkt i arbetslivets behov och välja den sökande som har bäst förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

Vid urval till lärlingsutbildning bör företräde ges, i den ordning som anges nedan, till den sökande som har bäst förutsättningar:

1. Arbetar eller nyligen har arbetat inom det yrkesområde den sökta utbildningen avser.
2. Arbetar eller nyligen har arbetat inom ett annat yrkesområde.
3. Har en slutförd gymnasial utbildning.

Arbetsgivare ska också själva kunna välja lärlingar om de samtidigt erbjuder lärlingsanställningar. I dessa fall behövs inga urvalskriterier alls. En positiv konsekvens av detta kan vara att arbetsgivarna blir mer angelägna om att ta emot lärlingar.

Ljusdals kommun ser positivt på en uppluckring av det idag hårt styrda kravet på att minst 70% av utbildningen ska vara arbetsplatsförlagt lärande (APL). Samtidigt vill kommunen påpeka att en reformering av lärlingsutbildningen enligt ovan kan minska möjligheterna för de som står längst ifrån arbetsmarknaden att bli antagna som lärlingar.

Sammanfattningsvis ser Ljusdals kommun fördelar med förslaget, men vill också betona vikten av att säkerställa att alla grupper har möjlighet att dra nytta av lärlingsutbildningen.

Bättre förutsättningar att snabbt möta nya stora utbildningsbehov

Ljusdals kommun ser positivt på utredningens förslag om att införa en extra möjlighet till yrkesutbildning i samband med stora företagsetableringar, expansioner av företag, samt vid nedläggningar av stora arbetsplatser. Förslaget innebär att det ska finnas möjlighet att söka extra medel via Skolverket, efter beslut av regeringen. För dessa utbildningsinsatser krävs ingen medfinansiering. Förutsatt att detta koncept inte finansieras ur det befintliga utrymmet för statsbidrag för yrkesutbildningar, anser Ljusdals kommun att förslaget är ett värdefullt tillskott. Det är dock viktigt att beakta behovet av utrymme och finansiering för yrkesutbildning i kommuner som redan idag har hög arbetslöshet och låg utbildningsnivå. Ljusdals kommun vill betona vikten av att säkerställa att dessa kommuner inte missgynnas i den nya finansieringsmodellen

Elevers tillgång till stöd i Komvux

Ljusdals kommun instämmer med utredningens observation att många elever inom Komvux idag har stora och varierande stödbehov, vilket innebär olika förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Utredningen belyser behovet av stödinsatser och föreslår i flera fall fortsatt utredning, vilket kommunen ser som positivt. Konkret föreslår utredningen bestämmelser om kartläggning och dokumentation av stödbehov samt extra anpassningar. Detta förslag ligger i linje med hur Ljusdals kommun redan arbetar idag.

Vidare föreslår utredningen att lärare inom vuxenutbildning ska ha tillgång till, eller möjlighet till samråd med, personal med specialpedagogisk kompetens i sådan omfattning att elevens behov av extra anpassningar kan tillgodoses. Komvux i Ljusdal har redan idag specialpedagogisk kompetens tillgänglig för lärare och elever, men kommunen är positiv till att detta formuleras som ett krav i framtiden.

Sammanfattningsvis stöder Ljusdals kommun utredningens förslag om att stärka stödet till elever inom Komvux genom kartläggning och dokumentation av stödbehov samt krav på tillgång till specialpedagogisk kompetens. Dessa åtgärder bidrar till att säkerställa att alla elever får de bästa förutsättningarna att lyckas med sina studier.

Underlättande av studier för elever med funktionsnedsättning

Ljusdals kommun välkomnar utredningens insikt om bristen på aktuell kunskap om studiesituationen och tillgången till Komvux för vuxna med funktionsnedsättning. I betänkandet föreslås både en kvalitetsgranskning av studiesituationen för dessa elever och en kartläggning av tillgången till Komvux för vuxna med funktionsnedsättning som är i behov av att studera inom skolformen. För att öka möjligheterna till kompetensutveckling inom området föreslår utredningen även att Skolverket och Specialpedagogiska Skolmyndigheten (SPSM) får i uppdrag att ta fram insatser och stödmaterial om funktionsnedsättningar hos elever inom Komvux. Ljusdals kommun ser positivt på dessa förslag.

Underlättande av övergångar till arbetsmarknaden för elever inom anpassad utbildning

Utredningen har identifierat svårigheter för vuxna med intellektuell funktionsnedsättning eller förvärvad hjärnskada att finansiera sina studier inom Komvux som anpassad utbildning inom ramen för det nuvarande regelverket för socialförsäkring, studiemedel, arbetsmarknad och socialtjänst. Dessa svårigheter leder ofta till att många avstår från att studera. Betänkandet föreslår att regeringen tillsätter en ny utredning specifikt om finansiering av studier inom Komvux som anpassad utbildning. Ljusdals kommun stöder förslaget och påpekar att finansieringen ofta är en begränsande faktor även för andra målgrupper inom Komvux.

Prövning inom Komvux och gymnasieskolan

Utredningen anser att dagens regelverk för prövning är för långtgående. Prövning innebär att enskilda elever har rätt att pröva sina kunskaper utan att delta i undervisningen. På grund av dess omfattning har det blivit svårt att säkerställa rätt betygsättning. Betänkandet lämnar därför flera förslag till begränsningar av prövningsrätten, vilket Ljusdals kommun ser som positivt. Förslagen inkluderar:

1. Höjning av avgiften för prövning från 500 kr till 1000 kr.
2. Prövning ska i första hand ske i hemkommunen eller inom det primära samverkansområdet.
3. En individ ska kunna genomföra högst två prövningar på samma nivå inom samma ämne under en sexmånadersperiod.
4. Rektor ska kunna ge en elev betyget E utan att eleven genomgått en regelrätt prövning om eleven i samband med validering bedömts uppnå kriterierna för betyg E i en kurs.

Ljusdals kommun anser att begränsningarna i antalet prövningar är bra då syftet med prövningar ska vara att examinera kunskaper, inte att öva upp färdigheten att prövas inom ett ämne. Kommunen ser även positivt på utredningens förslag att rätten till prövning begränsas geografiskt. Detta kommer att underlätta för huvudmännens planering av utförandet av prövningar. Att betyg kan sättas om eleven uppnår kriterierna för betyget E efter validering, utan prövning underlättar arbetet med validering vilket gynnar eleverna.

Uppföljning och utvärdering av förslagen

Betänkandet innehåller flera reformer som kan medföra omfattande förändringar för den gymnasiala yrkesutbildningen för vuxna. Utredningen föreslår därför att det under åren 2025-2028 tillsätts en delegation för att säkerställa att de beslutade förslagen implementeras, följs upp och utvärderas så att de bidrar till en förbättrad kompetensförsörjning. Delegationen föreslås också vara ett rådgivande organ till regeringen i frågor om yrkesutbildning på gymnasial nivå för vuxna.

Ljusdals kommun anser att det är bra att utredningen föreslår uppföljning och utvärdering eftersom många större reformer inom Komvux behöver följas upp för att säkerställa att de ger avsedd effekt. Det är också viktigt med en bra implementering av förändringar så att kommunernas verksamheter får möjlighet att genomföra reformerna på ett bra sätt, med stöd och hjälp från Skolverket och/eller andra ansvariga myndigheter. Uppföljning av de förändringar som görs är avgörande, och det är viktigt att inte glömma de som är närmast förändringen. Har förändringarna förbättrat verksamheternas arbete?

De som deltagit i ärendet

Yttrandet är sammanställt av Therese King, Rektor för vuxenutbildningen i Ljusdals kommun i samarbete med Linda Johansson och Jesse Ljung, lärare på Komvux och Anna Hedin t.f. biträdande förvaltningschef för Utbildningsförvaltningen.

Ljusdal den 31 maj 2024

Linnea van Wagenen

Tf. förvaltningschef

Ljusdal den 31 maj 2024

Henrik Estander

Ordförande utbildningsnämnden